

DEPOZIȚIA

martorului **Palatiș Ștefan**

religia: ortodoxă

funcționar; etatea: 41 ani; domiciliul: Sighet

4 Noiembrie 1945

[.....]

În legătură cu ghetoul declar următoarele:

Nu am cunoștință de conferința de la Muncacevo prin care s-ar fi hotărât la consfătuirea ce a avut loc, înființarea ghetoului. Știu însă că, în primăvara anului 1944, pe la sfârșitul lunii Martie sau începutul lunii Aprilie, a avut loc la primăria orașului Sighet în cabinetul primarului, o consfătuire secretă când s-a hotărât înființarea ghetoului [*de către* - nn] ..... de la Budapesta, primarul orașului dr. Rednic Alexandru, primnotarul orașului Hullman Francisc, dr. Akos Tiberiu ajutorul de notar azi în Ungaria, dr. Nador Alexandru consilier la primărie azi în Ungaria și cineva de la legiunea de jandarmi. Pe toți aceștia i-am văzut pe coridor trecând în cabinetul primarului.

Că la acea dată s-a hotărât înființarea ghetoului știu de acolo că, în acea zi, primarul orașului a ordonat funcționarilor primăriei să se prezinte la șeful poliției, unde s-au format echipe care a doua zi dimineața au mers din casă în casă și au ridicat banii, hârtiile de valoare cum și orice alte obiecte de valoare. Toare acestea s-au făcut în mod cu totul secret și funcționarii care au fost însărcinați cu aceasta au ținut lucrul în secret. Eu, numai dimineața am aflat aceasta când am văzut echipele pe stradă umblând din casă în casă și valorile cum erau depuse la primărie.

În seara precedentă adunării valorilor de la evrei, noi funcționarii primăriei am făcut la șapirograf niște imprimare inventar de valorile care urmau a fi ridicate. Când am făcut imprimatele, noi bănuiam, mai bine zis știam că e vorba de obiecte ce se vor ridica de la evrei, însă nu știam când se va începe ridicarea lor. Noi am făcut imprimatele sub supravegherea unui funcționar Suciu, care imediat după ce am făcut suficiente imprimare, a ridicat multiplicatorul.

Valorile, după ce s-au ridicat, au fost depuse la primărie și anume: o serie la casierie în mâinile casierului Betlen Edmund care era ajutat de Perlaki Adalbert și la contabilitate în mâinile contabilului Tarbay Ludovic și dr. Böhm Rudolf.

Nu știu dacă valorile adunate s-au predat acestora cu sau fără inventar.

Menționez că, înainte de a se fi adunat valorile cu o zi {înainte} prin batere de tobe, s-a interzis evreilor de a părăsi locuința în tot timpul zilei. După câteva zile, s-a ridicat în parte această restricție în sensul că, de la o anumită oră, pentru un timp scurt, s-a permis evreilor să părăsească locuința în scop de aprovizionare.

Încă înainte de a se fi adunat valorile de la evrei, toți evreii mai bogați, cei bănuși că au sentimente comuniste și intelectualii au fost adunați în sinagoga din str. Dr. Iosif Gabor unde au fost ținuți tot timpul, fiind păziți de jandarmi.

În timpul ridicării valorilor, au fost duși acolo și acei evrei socotiți bogați, la care rezultatul percheziției pentru ridicarea valorilor nu a fost conform așteptărilor. În

acel timp se spunea că aceștia vor fi împușcați, sau în tot cazul internați separat, fiind considerați periculoși.

Operația ridicării valorilor de la evrei a ținut aproximativ 2-3 zile. În ziua a doua, primarul m-a chemat spunând să merg și eu la adunat valorile în locul unora, însă eu am refuzat categoric și astfel nu am mers. Refuzul meu nu a avut nici o urmare.

După terminarea adunării valorilor de la evrei, aceștia au fost internați în ghetou.

Nu știu modul în care s-a făcut internarea în ghetou. Știu însă că, operația internării a durat o zi sau două și că în ghetou s-a făcut, evreilor internați, o nouă percheziție și s-a adunat și restul valorilor ce au mai putut fi găsite la evreii din ghetou.

După adunarea valorilor, știu că au plecat din nou la Muncacevo primarul orașului dr. Rednic Alex, comandantul pompierilor Iosif Kanyuk și cred că și Hullman, nu știu însă sigur. Seldaciuc Alexandru trebuie să știe dacă a plecat sau nu.

Aceștia au plecat la Muncacevo în scopul de a se sfătuși ce să facă cu valorile adunate de la evrei. Știu că după ce au venit înapoi de la Muncacevo, toate valorile adunate au fost duse cu camionul pompierilor la Muncacevo. Parte din aceste valori, spre exemplu aramă și obiecte casnice, au fost duse înapoi, întrucât, după cât se spunea la Muncacevo acele obiecte și arama nu trebuia să fi fost ridicate. Arama, după aceasta, a fost predată armatei.

Nu știu sigur, dar după cât îmi amintesc, la data când valorile au fost duse la Muncacevo, evreii erau deja internați în ghetou.

La început, ghetoul era neîmprejmuț, numai după ..... împrejmuit cu gard de scânduri și sârmă ghimpată.

Designarea teritoriului ghetoului a fost făcută de către șeful poliției, Toth Lajos și inginerul șef al primăriei, anume Hendlery.

Menționez că la consfătuirea secretă din cabinetul primarului, prin care s-a hotărât internarea în ghetou a evreilor din Sighet, a luat parte și comandantul pompierilor, anume Iosif Kanyuk, de origine din Szaboszlo sau Szaniszlo – Ungaria.

Aprovizionarea ghetoului se făcea cu evrei și din banii lor proprii ce le mai rămăsese.

Eu nu am fost niciodată în ghetoul propriu zis ci numai în acea parte a ghetoului unde se aflau bolnavii de tifos, evrei și creștini, și acestora, după ce mi se dădeau bani de la casieria primăriei, eu le cumpăram alimente și le predam celor din acel loc. Această operație am făcut-o întotdeauna împreună cu medicul orașului cu numele dr. Forkievicz și al doilea Harcos Gheorghe.

În teritoriul unde se aflau bolnavii de tifos și unde duceam eu alimentele era ordonată cantina.

Înainte de internarea evreilor în ghetou, fiindcă se spunea că evreii vor lucra la dispoziția primăriei pentru menținerea curățeniei orașului, un anume Friedman Salamon din Sighet, comerciant de textile, a venit la mine și m-a rugat să fac ceva și să cer ca fetele lui să lucreze în grădina orașului, să nu le ducă cumva altundeva și să-și bată cineva joc de ele. Eu am promis, totuși l-am sfătuit să treacă pe la primar și să

întrebe unde vor fi repartizați evreii și ce va fi cu ei. Acesta, împreună cu mine, a mers la primar, eu însă n-am intrat în cabinetul primarului și, după ce a ieșit de la primar din cabinet, mi-a spus bucuros că primarul l-a asigurat că nu li se va întâmpla nimic, decât că vor rămâne în ghetou și își vor alege primar și ceilalți funcționari de la administrație.

Rectific și spun că, aceasta s-a întâmplat în timpul cât evreii erau internați în ghetou.

Peste câteva zile, toți evreii din ghetou au fost ridicați din ghetou și transportați, după cât am auzit ulterior, peste graniță.

Am auzit că într-un vagon erau până la 80 de persoane. Știu chiar că văduva lui Caidl a murit din cauza aglomerației din vagon chiar în gară, dar nu a fost ridicat cadavrul ei din vagon ci a fost închis vagonul și trenul a plecat.

Această persoană îmi era o bună cunoscută și m-am interesat de soarta ei și atunci am aflat cele de mai sus.

Eu, în momentul când au îmbarcat pe evrei, discutând cu Saldaciuc, mi-am exprimat regretul spunând: "mulți râd acum, dar vor fi mulți care vor plânge pentru aceasta. Acum nu este cazul să râdem".

Altceva nu știu.

Citindu-i-se, stăruie și semnează.

Acuzator public

Indescifrabil

Martor

Palatiș Ștefan